

Drivkrafter, äkta involvering och hållbart samarbete

Nedslag i några av lärpassen på Reglabs årskonferens 2024

Folkhälsa och livskvalitet – att delta och att röra på sig

Region Sörmland och de nio kommunerna i regionen har jobbat nyskapande för att i samhällsbygget gynna fysisk aktivitet – och därmed folkhälsa och livskvalitet.

Projektet inleddes med att de styrande dokumenten analyserades, de visade sig ha gemensamma teman men kanske gav mer resultat i ord än i handling. Det saknades till exempel tankar om invånarsamverkan, platserns mångfunktionalitet, folkhälsoperspektiv, bevarande av naturområden i förtätning av stadsmiljö, förvaltningsövergripande handlingsplan osv. Djupintervjuer visade att stuprör och svagt politiskt stöd hindrade utveckling – vilken budget och vilken förvaltning eller enhet ska göra det som behövs för att gynna människors rörelse?

Med kompetenshöjning om de många fördelarna med fysisk aktivitet och om kommuners och regionens ansvar och förutsättningar utvecklades dialogen och idéskapandet.

- Människorna, kulturen, platserna och utrymmena runt omkring oss påverkar vårt förhållande till rörelse och fysisk aktivitet. Positiva upplevelser av rörelse och fysisk aktivitet som möter våra behov uppmuntrar oss att vara –och förbli –aktiva, sa Johannes Hedlund som presenterade projektet.

Ledorden som det sörmländska projektet arbetat efter är att vi ska röra på oss av rätt anledning, det behöver inte vara en prestation. Fysisk aktivitet kan gynnas av fria ytor för trädgårdsodling likaväl som av intressanta gångvägar, traditionella boulevaner eller stökiga lekplatser.

- Physical literacy handlar om att skapa förutsättningar för människor att utveckla motivation, självförtroende och fysisk kompetens. Det leder till vilja, kunskap och förståelse, att vara delaktig i fysisk aktivitet hela livet, sa Johannes.

En lekplats med fast förankrad utrustning må vara säker men kanske inte så fysiskt stimulerande. Johannes Hedlund visade ett foto av en flexibel lektyta med lösa rör, lastpallar, bildäck, plasthinkar, rep och allt möjligt annat som med fantasi och rörelse blir de mest skiftande lekar. Det ser stökigt ut men varför ska en lekplats vara vacker? Att barnen själva skapar och omskapar miljön är kärnan, och den fysiska rörelsen ingår i leken på ett naturligt sätt.

Nio slutsatser från projektet (som kallas FASIS)

- Den fysiska planeringen har blivit ett verktyg för att samordna olika beslutnivåer, politikområden och verksamheter när det gäller insatser för att främja folkhälsan.
- Att planera för rörelse behöver tas med oftare och tidigare i fysisk planering.
- Det finns många goda exempel av hur man kan planera in rörelse med förhållandevis enkla medel.
- Forum för samverkan kan vara en utmaning i en kommun.

- Bra dialog med regionen och övriga kommuner.
- Synen på risk. Det är lätt att fastna i risken för olyckor när barn cyklar eller leker trots att risken för ohälsa p.g.a. stillasittande är mer utbredd.
- Förståelse för värdet av rörelser i vardagslivet och att investeringar i rörelse mångfalt betalar sig.
- Viktigt att regionen håller samman någon form av nätverk med inriktning just på folkhälsa i stadsbyggnad/samhällsplanering.
- Projektet har gett fler perspektiv på vad fysisk aktivitet är och vilka verktyg vi har i samhällsbyggnadsprocessen för att stimulera aktiva livsstilar. Framförallt perspektivförskjutningen mot physical literacy och rörelsefrämjande har gjort skillnad.

Youth washing eller verklig inkludering?

Ni måste lyssna på oss och göra det möjligt. Ni har inte rätt att bestämma vår framtid, vi ÄR framtiden.

Rösterna kommer från en film som Sofia Strömgård och Åsa Ström Hildestrand från Nordregio visade där ungdomar intervjuats om att bo kvar på landsbygden. En undersökning från 2021 visade att bara 2 av 10 svenska ungdomar tror att de kan påverka beslutsfattare, men enligt barnkonventionen har de rätt att vara delaktiga.

Det finns många fördelar med att inkludera unga på riktigt. Det främjar aktivt medborgarskap, ökar kreativiteten, höjer kunskapen hos beslutsfattare och ger mer levande landsbygd. Men hur gör man? Många regioner har ungdomsråd men kan man undvika att ungdomar blir gisslan och bara får svara på frågor utan att det leder till något konkret?

I ett exempel från Norge utser man Årets ungdomskommun för att uppmuntra äkta involvering, i Danmark och Island finns exempel på arbete utifrån riktlinjerna från UNICEF för Child Friendly Cities. I Finland samarbetar myndigheter med skolor och utser förändringsagenter bland ungdomarna. I Sverige är Tierp ett exempel. Där har man startat en dialog för mental hälsa och använder bland annat en app för att tillgängliggöra svar och stöd men också för att ställa frågor och skapa dialog. I Blekinge samarbetar regionen med gymnasiet och bjuder in ungdomar till samma beslutsrum som vuxna.

Nordregios rapport 2023:13 sammanfattar 40 rekommendationer från unga i de nordiska länderna. Vad behövs för att de ska vilja och kunna leva på landsbygden? Det krävs samverkan mellan många olika aktörer för att möta deras behov. Tillgängliga transportalternativ, billigt boende, kunskap om och koppling till lokal arbetsmarknad samt offentliga mötesplatser är några av rekommendationerna.

Ungdomsinkludering i praktiken

- Undvik youth-washing: Inkludera ungdomar genuint, inte bara symboliskt i politiska beslutsprocesser.
- Använd ett inkluderande och tillgängligt språk.
- Betala ersättning för ungas arbetstid/medverkan.
- Informera unga om kanaler och forum för engagemang.

- Nå ungdomar där de är: Använd skolor och sociala medier för att engagera unga och gör ungdomsråd obligatoriska i varje kommun.
- Uppmuntra ledarskap: Ge unga möjlighet att leda och utveckla lösningar.
- Säkerställ oberoende och representation: Ungdomar ska få välja sina egna representanter. De har rätt att bli hörda i alla beslutsprocesser som berör dem/ som de har intresse av.
- Information och kontinuitet: Säkerställ att unga har tillgång till relevant information och att de involveras genom hela processen inför ett beslut. Enstaka händelser räknas inte som fullt deltagande.

Samverkan mellan län för smart specialisering

Storregional samverkan för smart specialisering i praktiken var ämnet för ett lärpas där länen Jönköping, Gotland, Kronoberg och Kalmar berättade om hur de sammanställt gemensamma tematiska kunskapsområden i stället för att ha länsvisa områdesval. Med samverkan kan de skala upp och binda samman stödsystemet för att åstadkomma mer nytta för företagen.

Det exempel som fördjupades under passet var Energikontor Syd som har bildats som ett regionalt kompetenscentrum, och ägs av 54 kommuner och fyra regioner. Energikontoret är en motor i energiomställningen och gynnar företagens konkurrenskraft och områdets attraktivitet.

Inom ramen för Energikontor Syd har ett 30-tal aktörer i Småland gått samman för att skapa världens första fossilfria värdekedja för skog och träprodukter. En kedja där alla delar ska bli fossilfria, allt ifrån lastbilstransporter och tunga fordon till produktionsprocesser och fabriker. Projektet är i sin linda och en Eruf-ansökan förbereds med Energikontoret som paraplyorganisation och koordinator.

Stor bredd och mycket kunskap

Ett annat exempel på kunskapsområde från lärpassen är livsmedelsberedskap, där Tillväxtverket, SLU och Jordbruksverket berättade om projekt och satsningar, med uppmaningar om att nyttja platsen, samarbeta och lära av goda exempel. Där fick vi höra om fiskodling i kraftverksdammar, biogas av stallgödsel och sedan torkning av restprodukten, precisionsodling, fosfor från slagghögar, torkade pulvriserade broccolistjälkar som krydda och mycket annat som gynnar cirkulära flöden och hållbarhet.

På ett lärpas från Region Västerbotten ställdes frågan om hur innovationssystemet kan bli mer jämställt och inkluderande. Särskilt lyftes det samiska samhällets förutsättningar och de samiska företagens behov. Vad kan betecknas som samiska innovationer? Ett svar som gavs var: Lösning av ett problem där samisk kunskap och tradition möter metoder, lösningar, produkter och tjänster i nya tillämpningar och vice versa.

Region Stockholm berättade om hur de samlar länets aktörer för att stärka besöksnäringen och bli Europas mest attraktiva storstadsregion, med arenor för samverkan som koordination av utvecklingsfrågor, inspiration och nätverksskapande samt kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Samverkan är nyckeln till lyckad platsutveckling: mellan den offentliga sektorn, det privata näringslivet, och civilsamhället. Det behövs samsyn och gemensam målbild mellan platsens

alla aktörer: invånare, besökare, företagare, civilsamhälle, akademi, samt äkta involvering av lokalsamhället för att skapa stolthet och innovationskraft.

Gunnel E. Vidén